

Schoolloopbanen en ongelijkheid: de actualiteit van Idenburg en Van Gelder:
Jules Peschar

Samenvatting

1 Sociologie, sociale mobiliteit en sociale ongelijkheid.

Een centraal thema in de sociologie is sociale stratificatie, aanvankelijk door databeperkingen voornamelijk gericht op de overeenkomst tussen het beroep van de vader en het beroep van de zoon. Pas later komt de schakel onderwijs er tussen: sleutelmacht van de school als verklaring voor sociale mobiliteit. In Nederland: Van Heek en het Talentenproject.

Ook een methodologisch thema: de snelle ontwikkeling van lineaire (pad-) modellen door Blau en Duncan: hierop verder Jencks' Inequality. Deze analysetechnieken vereisen echter een nieuw soort data: *individuele* school- en beroepsloopbanen en die zijn (nog) niet altijd beschikbaar..

Belangrijke vragen zijn:

- a. Hoe verlopen onderwijs- en beroepsloopbanen; wat zijn determinanten voor sociale mobiliteit?
- b. Welke veranderingen in tijd en plaats, bijvoorbeeld door beleid: evaluatie

2 In Nederland zijn loopbanen en onderwijssociologie sterk gekoppeld: er is heel veel expertise ontwikkeld: ITS van Jaar tot Jaar, Van Heek, Prima, VOCL, COOL 5-18 etc. Maar er is ook veel bekend over schakelmomenten: overgangen CBS en Inspectie. Daarnaast bestaat veel aandacht voor beleidsevaluaties van onderwijsachterstanden en passend onderwijs. Recent zijn heranalyses verricht door Van der Werfhorst c.s. en publiceerde NRO een reviewstudie.

De belangrijkste recente bevindingen:

Inspectie: Staat van Onderwijs: schoolkeuze voortgezet onderwijs sterke milieu-invloed, ook na correctie voor intelligentie.

Van der Werfhorst: systematische ongelijkheid door vroege keuzes niet meer te corrigeren.

Driesen: effect beleid nog steeds beperkt.

Mens en Maatschappij boeknummer 2015: opleidingsniveau sterk gestegen, maar segmentatie blijft constant.

Kortom: de laatste 50 jaar is er weinig veranderd in termen van ongelijkheid; die ligt alleen op een hoger niveau.

3 Idenburg en Van Gelder agendeerden het ongelijkheidsprobleem op een zeer vroeg moment: al in de zestiger jaren

Idenburg in de Schets (1964; 135) benoemt het probleem ("of het schoolwezen dienstbaar is aan het bestendigen en onderhouden van de oude orde..."). Hij betreurt dat er in NL nog geen empirisch onderzoek beschikbaar is. (inmiddels wel sterk verbeterd, dus).

Van Gelder, overigens net als Idenburg, zag als belangrijkste oorzaak niet de onderwijzers, maar de inrichting van het onderwijssysteem. Dat selecteert leerlingen te vroeg en er zijn daarna te weinig mogelijkheden om onjuiste keuzes te corrigeren. Vandaar zijn pleidooi voor langere gemeenschappelijke schoolperiode en latere keuzes. Kortom: een Middenschool.

4 Hoe verder?

In onderzoeksland loopt het COOL-cohort uit: NRO heeft vooronderzoek laten doen door ROA en er zijn inmiddels kwartiermakers (Van der Velden en Levels) aangesteld om het

draagvlak van de gekozen aanpak te peilen (zie NRO website). Vraag is welk onderzoek van deze data gebruik gaat maken: welke vragen zijn relevant en worden geprogrammeerd? Belangrijker is natuurlijk hoe het maatschappelijk/politiek verder moet?

De grote krantenkoppen na het recente Inspectiejaarverslag waren duidelijk: er is kennelijk iets aan de hand. Maar ook wel ongeloof: hoe kan dit, waarom wisten we dit niet? En waarom is hier niets aan gedaan? Zelfs NRC econoom Marieke Stellinga schreef: “zonder gelijke kansen zijn wij niets”!

Maar voor onderwijssociologen en onderwijskundigen was dit natuurlijk allemaal geen verrassing. Sterker nog: die hadden al decennia lang onderzocht en geschreven over de stagnatie in het oplossen van onderwijsongelijkheden: de lijst is te lang om op te noemen maar kijk er de publicaties van Jaap Dronkers maar op na.

Men heeft het gewoon niet willen horen en het zou goed zijn het onderzoek eindelijk eens serieus te nemen. Voor de hand zou liggen dat dit ook een centraal thema zou zijn voor de commissie Schnabel. Maar in haar Toekomstvisie van ons Onderwijs voor 2032 wordt er geen enkele aandacht aan besteed.

Dáár zouden Idenburg en Van Gelder niet erg tevreden over zijn!